

2687

సామెతలు

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

చెన్నైలో ప్రచురించబడింది

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్యానాథ బులుసు సీతారామశాస్త్రి.

TELUGU UNIVERSITY
LIBRARY
Acc. No. 61
Date. 11/5/96

సంపుటము - 19

రాజమహేంద్రవరము 16-3-96, 1-4-1996

సంచికలు 9, 10

ఈ సంచికలో రచయితలు --- వారి రచనలు

1 శ్రీమతి దాగంటి నాగరాజేశ్వరి	... తాళపాక తిమ్మక్క - సుభద్రాకళ్యాణం - ఒక పరిశీలన
2 శ్రీ కాలం ఇంద్రారెడ్డి	... ప్రజయంతీ విలాసము
3 శ్రీ పి. అజయ్	.... జాబువా - పీఠాధిపతి
4 శ్రీ పి. అజయ్	.... సి. నా. రె. మిని కవిత్వీయం
5 శ్రీ దేవిపెట్టి శివరామకృష్ణ	.... జానపద సాహిత్యంలో శబ్దాలందారాలు

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

సంవత్సర చందా రూ. 20.00 లు

6 మాసముల చందా రూ. 12.00

విడి ప్రతి రూ. 2.00

* సకాలంలో చందా పంపి సహకరించండి *

తాళ్ళపాక తిమ్మక్క - సుభద్రాకళ్యాణం- ఒక పరిశీలన.

శ్రీమతి చాగంటి నాగరాజేశ్వరి

తెలుగు సాహిత్య వివేకాకాశంలో దృవకారణంగా వెలుగుతున్న కవయిత్రులలో కాలాన్ని బట్టి తెలిసిన, తనకు తాళ్ళపాక తిమ్మక్క మొదటిది. ఈమె తొలితెలుగు వాగ్గేయకారుడు ద్రావిడాగమ సాహిత్యముడు అయిన తాళ్ళపాక అన్నమయ్య మొదటి భార్య నటించినట్లు తల్లి. ఈమె ఆసలు పేరు తిరుమలాంబ. క్రమంగా తిమ్మక్కగా మారింది. ఈమె తగువాతి వారే మొల్ల. తరికొండ వెంకమాంబ మొదలగు వారు.

ఈమె రచనలలో సుభద్రాకళ్యాణం ఒకటే నేడు మనకు లభిస్తుంది దీనిని తిరుపతి పాశ్చాత్య పరిశోధనా సంస్థ ప్రకటించింది ఇది 16 పుటల రచన. తిమ్మక్క దీనిని మంజరీ ద్వీపదలో వ్రాసింది. అయితే దీని కర్తృత్వ విషయంలో కొన్ని భేదాభిప్రాయాలు కలవు. ప్రముఖ రచయిత, సాహిత్య విమర్శకుడు అయిన తాపీ ధర్మారావు సుభద్రాకళ్యాణం వ్రాసింది. తిమ్మప్ప అని పేర్కొనిరి. కాని తాళపత్ర ప్రతిని సంపాదించిన శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి ఈ కృతిని వ్రాసింది తిమ్మక్కయేనని, ఈమె పలుకుబళ్ళను చేమకూర వేంకటకవి తన విజయవిలాసంలో అనుకరించాడని పేర్కొనిరి. కాబట్టి మనకు తెలిసినంత వరకు తిమ్మక్కయే తొలితెలుగు కవయిత్రురాలని గ్రంథాంతమున కవయిత్రుయే తానుచించినట్లుగా పేర్కొన్నది

“ఆవనిలో తాళ్ళపా - కాన్నయగారి

తరుణి తిమ్మక్క చెప్పె - దాను సుభద్ర
కళ్యాణ మను పాట - కడుమంచి తేట”...

తిమ్మక్క ఈ సుభద్రాకళ్యాణం రేవలం పండిత యోగ్యమైన ప్రబంధ దోరణిలో కాకుండా శ్రీ బాల పామరా డులు చదివి ఆర్థం చేసుకోవడానికి, కంతస్థంగా పాడుకోడానికి

వీలయిన రీతిలో రచించింది. సుభద్రాకళ్యాణం అని నామకరణం చేయడం ద్వారా శ్రీ జాతిపై తనకున్న అభిమానాన్ని చాటుకుంది.

ఈ సుభద్రాకళ్యాణం ఇతివృత్తం నన్నయభారతంలోని ఆదిపర్వం, అష్టమాశ్వాసములో ఉంది. నన్నయ భారతంలోని లేని కొన్ని సందర్భాల్లో మైన, రమ్యమైన, మనోహరమైన కల్పనలు తిమ్మక్క చేసింది. తిమ్మక్క రచనలోని వర్ణనలు వేంకటకవి కాన కావ్యంలో వాడుకోవడంతో ఈ కృతి ఎంత ఆదరణ పొందిందో అర్థమౌతుంది.

సుభద్రార్జునుల కళ్యాణమే ఇందలి ఇతివృత్తం దీనిని తిమ్మక్క ప్రబంధ రీతిలో రచించడం జరిగింది. ఒక ప్రబంధానికి ఉండవలసిన లక్షణాలన్నీ ఈమె రచనలో కలవు. అందలి విషయాలను శిల్పాన్నత్యమును కొంత పరిశీలించెదము.

1. శ్రీకారం :- కావ్యాదిలో శ్రీకారం ఉంచితే మంచి కలుగుతుంది. తిమ్మక్క తన రచన శ్రీకారంతో ప్రారంభించింది.

“శ్రీరామ వల్లభులు - శ్రీకృష్ణలెలమి

ద్వారకా పట్టణము - తమరేలుమండ

శ్రీకాంత పతి కృపను - జిలగి పొండవులు”

.....అని ప్రారంభించింది.

2. వర్ణనలు :- ‘కావ్యమ్ వర్ణనమ్ ప్రధానమ్’

కావ్యానికి వర్ణన ప్రధానం ఆ వర్ణనలు రమణీయంగా, మనోహరంగా ఉండాలి తిమ్మక్క రచనలోని వర్ణనలు అద్భుతంగా ఉంటాయి. అష్టాదశ వర్ణనలలో కొన్ని ఈమె రచనలో చోటు చేసుకున్నాయి.

1. ప్రయాణ వర్ణన :- యాదవులు అంతా కలసి రైవతక పర్వతానికి వనవహోత్సవానికి వెళ్ళుట ఈ క్రింది విధంగా వర్ణించడం జరిగింది.

“సంతోష మోషముల్ - సంకులమ్ముగను

(తరువాయి 16 వ పేజీలో చూడుడు)

సమాచార చంద్ర

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్ష పత్రిక *

వ్యవస్థాపక సంపాదకులు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

వైజయంతీ విలాసము - మానవతావాదము

(సారంగు తమ్మయ్య)

ప్రబంధముగము దాని ప్రభావము కలిగిన ప్రబంధములు ఓకే మూసలో పోసినట్లుగా తమ స్వరూపాన్ని చాటుకొన్నాయి. వేళ్ళమీద లెక్కింప దగిన మహాప్రబంధములు కొంతవరకు సమాజ ప్రయోజనము సాధిస్తూ మిగిలిన మొత్తం సాహిత్య శాస్త్రానికి ఉదాహరణలుగా విగిలాయి. వర్ణనల ప్రాధాన్యము వలన సమాజమునకు మానవతకు సమీపంగా రాలేక వాటికి అనుగుణమైన అద్భుత లోకాలలో గంధర్వ ప్రపంచంలో విహరించాయి. రసదృష్టితో చూసినప్పుడే ప్రబంధము అస్వాద్యయోగ్యమై ఆవస్య పదనీయంగా కనిపిస్తుంది. కాని సంఘ జీవి అయిన మానవుడికి సన్నిహితంగా సృష్టింపబడిన సత్కావ్యములు విరలవిరలములుగా తోడుచున్నవి. అరుడోదయ కాలానికి అక్కడక్కడ మెరిసే తారకల వలె సాహిత్యంలో ప్రకాశిస్తున్నవి. మానవతావాదానికి భక్తి శృంగార రసముల మేళవానికి సలక్షమై సంప్రదాయ సాహిత్యంలో చేర్చబడి ఉత్తమ శ్రేణిలో ఉంచదగిన కావ్యము వైజయంతీ విలాసము.

హృదయంగమమైన సారంగు తమ్మయ్యకృతిలో మహా ఋషులు, మహాపీరులు, ధీరోదాత్తులు, రాజభోగాలు అనుభవించిన రాజఋషులు, రథానాయకులు కాక సామాన్య మానవుడు వరింపబడుట అధునిక కావ్య లక్షణాలపై మక్కువ చూపే

—కాలం ఇంద్రారెడ్డి

వారికి తన్మయత్వము కలిగించే ఆత్మీయత కొట్టవచ్చినట్లు కనిపిస్తుంది.

సామాన్యముగా ప్రబంధములలో కుటిలంగా కథాగమనం కనిపిస్తుంది. కథనంలో చక్కని నడక కుంటుపడిపోతుంది. ఉపాఖ్యానములు వర్ణనముల నెపంతో వచ్చి పడతాయి. అవాంతర కథలు వాటిలో చేరతాయి. గంభీర వాహినిగా సాగిపోవలసిన ప్రబంధకథ మధ్య మధ్య బుడింపబడి ఋజుమార్గాన్ని వదిలిపెడుతుంది. అవసరమైనా కాకున్నా ఆష్టాదశ వర్ణనలు లేదా అంతకు మించిన సంఖ్యలో వర్ణనములు కఠినములై, సుదీర్ఘములై, విసుగు పుట్టించే లాగ వచ్చిపడతాయి. అందువలన సామాన్య మానవ జీవితం అందులో సాక్షాత్కరింపదు. మానవతకు తావే ఉండదు. అది మధ్యాంతములు సమముగా ఉండవు. మనోహరముగా మానవత చిత్రంపబడి సత్కావ్యముగా సంభావింపదగిన సామాన్య మానవుల చిత్రాలను కూడా అర్పించిన అనుస్మృతి ఆత్మీయత కన్పించేది ఒక్క వైజయంతీ విలాసములోనే.

మానవ జీవితంలో పరువము (యవ్వనం) కలిమి, దొరతనము, అజ్ఞానము, అనునవి ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ప్రవేశించినప్పుడు మానవతకు దెబ్బతిగిలె ప్రమాదంఉంది. మొదట

అజ్ఞానం తొలగిపోవటానికి అవిద్యను తొలగించటానికి కావలసిన ప్రాతినిధిక వేసుకోవాలి. అపైన కష్టములో ఉండి పలికమును మాత్రమే పొంది సంతృప్తి పడగలగాలి. “అందరు అందలం ఎక్కితే దొరతనం కావాలని కోరుకుంటే దోపిడి విధానం పెరుగుతుంది. సామాన్యులకు కష్టం చేకూరుతుంది. దీన్నే మనవారు ‘ధర్మగ్లాని’ అన్నారు. అది జరిగినప్పుడే జీవితాన్ని సరిగా మలుచుకోగలిగినప్పుడే మానవత నెలుస్తుంది. యవ్వనంలో ఏమి తెలియని ప్రితిలో యువతి, యువకులు ‘ధర్మగ్లాని’ దోహదపడవచ్చు. అందువలన పరుసం మనిషిలో ప్రవేశించినప్పుడు వారికి ఏ సందేశం అవసరమో దాన్ని ఈ కావ్యము అందిస్తుంది. సహృదయలైన యువతి, యువకులు ఈ గ్రంథాన్ని పఠించి అర్థాన్ని గ్రహించి భావాన్ని అవరణలో చూపిస్తే మానవత నిలబడుతుంది. ఇది వెలసిన కాలం కూడా మంచి చెడుల కలయిక రూపమైన సంధికాలము 1504-1614 ప్రాంతంలో ఆంధ్ర కర్ణాటక ప్రాంతములో ప్రాంతీయ పాలకుల ద్వారా కుల, మత, పర్గ భేదాల కుమ్ములాటలవల్ల సామాన్య జీవనం స్తంభిల్చింది. ఆ జీవనాన్ని అద్దం పట్టింది ఈ కావ్యమే.

వేంకటపతిరాయలు స్వయముగా సంస్కృతాంధ్రములలో కవిత్వము చెప్పగలిగివారు కట్టేదము పాటించని అల్వారు సంప్రదాయాన్ని ఆశ్రయించినవాడు. తాళ్ళపాటి చిన్నన్న అప్పటి కొద్దికాలము (1515) ముందే అల్వారుల చరిత్రను ‘సరమయోగి విలాసము’ అను పేరుతో ద్వీపద చందస్సులో వ్రాసాడు అందులో నాల్గవ అధ్యాయంలో విప్రనారాయణ కథ చెప్పబడింది. ఆ కథ తరువాత తిమ్మ భూపాల (1564) మల్లన (1585)చే పునరావృతమైంది. అయినప్పటికి అవి ఒక కథను చెప్పినవికాని ఈ కావ్యము పర మానవత్వ విలువలకు, నైతిక విలువలకు సహజమైన సామాన్య జన జీవనానికి తావునివ్వలేదు. అన్ని కథలు ఒక్కడే అయినప్పటికి విజయ రాఘవ నాయక భూపాలుడు (1633-73) యక్షగాన రూపమందు తమ్మయ తరువాత ఈ కథను గానం చేసినప్పటికి అనాటినుండి నేటివరకు ప్రబంధ రూపంలో ప్రసనామృతమై

నాటి సమాజపిఠిని తెలియ పరచుచు మానవతా వాదాన్ని నిరూపించిన మహానీయ ప్రబంధంగా ‘విప్రనారాయణ’ చరిత్రగా దీనికి సాహిత్యంలో ప్రత్యేక స్థానం ఇచ్చి గౌరవించవచ్చును.

శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు ప్రత్యక్షమై

“పనుపడ ద్రవిడ ప్రబంధంబు జూచి

తెనుగున కచియింపు ద్వీపద రూపమున

అని చిన్నన్నను ఆజ్ఞాపించగా దివ్యసూరి చరిత్రమను ద్రావిడ ప్రబంధమును పరిశీలించి ద్వీపదలో విప్రనారాయణ చరిత్రను రచించినాడు. వనంత గ్రీష్మములా, దేవదేవి చరిత్రము వర్ణింపబడి దేవదేవి నారాయణుని పూజించనప్పుడు చూడకుండుట, ఇరువురు ఒకే కుటీరంలో ఉండుట, ఆధీరుడుగా నారాయణుడు చిత్రింపబడుట, తనపేరు రంధని స్వామి చెప్పుకొనుట, శృంగార వర్ణనములు సాధారణములై సామాన్య స్త్రీలు, వేశ్యలు, సగటు మనుషులు ఏ విధంగా జీవించుచున్నారో వైజయంతీ విలాసకర్త వర్ణించినాడు.

చిన్నన్న వసంతర్తు వర్ణనను వదలివేసి, తమను నారాయణుడు చూడలేదని పంపింపట్టి యుండుట, నారాయణుడు, దేవదేవి, పేరు పేరు కుటీరములలో నివసించుట నారాయణుడు దీరనాయకుడిగా వర్ణింపబడుట, బ్రహ్మచారిగా వచ్చి తన పేరు కాంతోపయంతుడని చెప్పుకొనుట థక్తి వైరాగ్య వర్ణనములు స్తుతి-మాతులు చెప్పబడినవి. కాని చూడవుడు క్రమ వికాసమును పొందుచు మానవ ను సాధించే విధానము చెప్పబడలేదు. శివుడు బ్రహ్మచారి చేషంలో పాఠ్యతిదేవి దగ్గరకు వచ్చినట్లు, శ్రీరాధ, కళిదాసులు పర్ణించినట్లుగా చిన్నన్న వర్ణించినాడు వర్ణన ప్రాధాన్యము పెరిగి సంప్రదాయ రీతిలో ద్వీపదలలో పాడుకొనుటకు పీఠంగా విప్రనారాయణ చరిత్రం వ్రాయబడింది.

ఇష్టదేవతా ప్రార్థనము ప్యష్టంతములు మున్నగు కృత్వావ్యవస్థ పూర్తి అయిన తరువాత ఈ కావ్యంలో పస్తువు నిర్దేశింపబడింది. శ్రీరంగపుర వర్ణనము సంక్షిప్తంగా

సీ॥ నిలచె నే రాజధాని బయోరుహసను

సజ్జపాళ సనంతనయిన మూర్తి .... లో మొదలై

మ॥ వియదుద్భవ్యమిత ప్రభూత మహిమన్ విఖ్యాతయై
త త్పురో

భయ పార్శ్వంబుల నప్రయత్న పరిభా భావంబునం
బొల్చు న....

.....మొదలగు

పదకొండు (1) పద్యములలో షార్తి అయింది. కథను నడి
పించుటకై . కావేరి తీరంలోని మండగుడి అగ్రహారం అక్కడ
నారాయణుడను విశిష్టాద్వైత బ్రాహ్మణుడు లక్ష్మి అను
ధర్మశక్తితో

క॥ శ్రీ రమ్యత నాలక్ష్మి

నారాయణులుండ్రు, మనుజు నారి పురుషా

కారము దాల్చిన లక్ష్మి

నారాయణులని జగజ్జనంబులు వాగడన్

దంపతులు రిలిపి జీవించు చుండగా వారికి సంతానము కలుగ
లేదు ముఱియై పృథ్వి చే జీవించు

సీ॥ మహానీరు నలినాక్ష మాలికా వలయంబు

కులు బోడితలఁ జుట్టకొన నమర్చి.

.....

యదీశ్వరుడు ఆ ఇంటికి వచ్చినాడు ఆ ఇంటి ఇల్లాల భిక్షమిడ
బోగా 'యెందు న్యవల్య భిక్ష నేనంద' అని యదీశ్వరుడి పలి
కినాడు. అతిథి శేషంగా ఉంచిన ఈ నైవేద్య వివాదమును
అన్ని తెలిసిన మీగు రాదంటే ఎట్లా అని విన్నవించుకొన్నది.
అతిథికి, అభ్యాసానికి అన్నములుట సంప్రదాయము. యతి
మామరము స్వీకరించి వెళ్ళిపోయినాడు.

తన పతితో జరిగిన వృత్తాంతము చెప్పుకొన్నది. అతడు
అమెను ఓదార్చాడు. ఒక స్వప్నం వచ్చింది స్వప్నంలో తనకు

ఉ॥ నల్లని మేను, నిల్వూ తిరునామము, పచ్చనిపట్టు నాభిపై
దెల్లని అమ్మియన్, గజగు దేవుడు కుంకుమ

వన్నె పుల్లరా

బొల్లని నెక్కి నల్పుఁ దెలుపుల గల పువ్వుల దండఁ

దెచ్చి, యు

త్పల్ల నిశాంజలిం జిగురుబోడి కొసంగె వెసం

గృపాసుతిన్

విష్ణువు నలాపు, తెలుపు (చెడు, మంచి)రంగుల పూలదండను
ఇచ్చినాడు ఆ మాలిక ఏ వై జయంతిగా పిలువబడింది. అది
విష్ణువు కంఠములో వేసినప్పుడు భక్తుల హృదయాలకు విలా
సంగా గోచరిస్తుంది. ఆ మాలికాదారము చేసిన మార్గపుడే కని
కరించి వారికి సంతానాన్ని ప్రసాదించాడు చెడు, మంచి కల
యిక రూపమైవ మనవ జీవితానికి సురేతమైన ఆ దండ అం
శములో జన్మించిన విప్రనారాయణుడే కథానాయకుడు.

అతడు గురువుల కడ వేద వేదాంగ శాస్త్రములు అభ్య
సించినాడు. పెద్దలు కన్పించినప్పుడు సాస్తాంగపడి నా పేరు
తొండరపొడి అని చెప్పేడివాడు. అతడు పెద్దవాడయ్యాడు. తన
జన్మకు తగినట్లుగా మాలికలు కట్టి లోమాలలు తయారుచేసి
రంగనాడునికి అర్పించేవాడు. ఇతని జీవితంలో దేవదేవి అను
వారాంగణ ప్రవేశించినది. వృత్త, గీత, వాద్యాలలో ఆమె
ప్రథమగన్యగా ప్రస్తుతికి ఎక్కింది ఆమె అక్క మధురవాణి
ఆ మధురవాగిమె మన తెలుగు సాహిత్యంలో మరపురాని కళా
భిన్నేత్రిగా ఎన్నో రూపములలో వర్ణింపబడింది. వారి ఇరిపురి
ప్రభావంలో విప్రనారాయణుడు పడిపోయాడు.

మధుర రాజాస్థానంలో ఆ వేశ్యలకు మంఠస్థానం లభిం
చింది మధురవాణి తన చెల్లెలు అయిన దేవదేవిని శ్రీరంగ
నాథస్వామిని వారి గుడి పాత్రగా నాట్యము చేసే ప్రసన్ను
రాలుగా తెలియజేసింది. మధురాధిపతి వేయ్యి మాట ఎవహా
రులు దివారములు ఇచ్చి గౌరవించినాడు.

నిష్టాగరిష్టుడైన జితేంద్రియుడైన విప్రనారాయణుని
ఎవ్వరు జయించలేరని చెప్పిన మధురవాణి మాటలకు దేవదేవి

చ॥ ప్రకట జితేంద్రియుల్ ధర బరాళర కౌశికు లంతవారు

శ్రీ

లకు వకు, లంతకంటె మిగులన్ ధృఢమై మగకచ్చ

బిగ్గర

ట్టుకొనఁగ నీతఁడేమి కుకుఁదో; హనుచుండుదో;
 బీష్ముదో వినా
 యకుఁదో; తలంచుమా పరిపజేయతలోచన !
 నెమ్మనఁబునన్

అని అక్కమాటను ధిక్కరించి అదేవిధమైన నియమ నిష్ఠలతో
 వ్రతాలలో అతన్ని ఆకర్షించి సాధారణ మానవునిగా మార్చి
 తన అకర్షణలో ఉంచుకుంటానన్నది. అదే విధముగా ఆమె

సీ॥ నడిముక్కు మీద నన్నపు నాభి నామంబు,
 నడమ మంజిడి కావి నిడద రేక.

ఈ విధంగా దాసరి వేషం వేసి కపట వైరాగ్యమును
 నటించి అతని చెప్పిన సేవలు చేయుచు జీవించుట ప్రారం
 భించినది. మాలికిలోని నలుపు రంగు ప్రభావం మాలికాంశము
 లోని విప్రనారాయణునిలో పొడచూపినది అందువలన అతడు
 ఆమె దాస్యాన్ని అంగీకరించి చివరికి ఉపదాసికి తాను దాసుడై
 మానవుల ద్వారా మాధవున్ని చేరవచ్చు అనుకొని మూల
 మనిషి అయినాడు అందుకు తగిన ఆరామములు ఉన్నవి.
 యవ్వనాన్ని ప్రేరేపించే కాలం ఉన్నది అందువల్ల విప్రగుడు
 పతనం అయ్యాడు.

వేళ్ళనాటికల వృత్తాంతము జనజీవన, లక్షణము, పండి
 గలు పెరిస్తూ వస్తున్న దొంగరినం పెడినందున పునః తన జీవన
 పరిస్థితిని స్మరించుకొని స్వస్థికారి డిటు రాకతో విప్రనారా
 యణుని సత్యసంపద బయటపడుట స్వామి వరమిచ్చుట
 జరిగింది.

జొరుపాటు కారణములు సాధారణ జనజీవన లక్షణముగనే
 సహజమైన రీతిలో కవి వర్ణించి మానవము సంఘ జీవనానికి
 పరిస్థితుల ప్రభావానికి మధ్యలో సగటు మనిషి ఏ విధంగా
 ఉంటాడు ఏ పరిస్థితిలో పాకుడు రాళ్ళపై కాలుపెట్టి జారి
 పోతాడో చెప్పి గిలిచి రువారీ కేరకొని ఒక్కవి మార్గంలో
 కష్టాలు ఎన్నివచ్చిన లెక్కచెయ్యక నడుస్తాడో వర్ణించి మహా
 తలా, మహాత్యములను ప్రవేశపెట్టక, ఒక ప్యక్తి యొక్క

ఒడుదొడుకు జీవితంలో పతనావస్థ మొదలై తిరిగి పతంగం
 వలె రెక్కలు విప్పుకొని పైకిలేచి సంఘజీవనంలో కలిసి
 పోతాడో మానవత్వాన్ని తెలుసుకుంటాడో నైతిక విలువలు
 గుర్తిస్తాడో. ఈ వైజయంతీ విలాసమందు చెప్పబడింది.
 అందువల్ల ఈ కావ్యం మానవత యొక్క మహనీయతకు
 అద్దం పట్టిన మహాకావ్యం.

—కాలం ఇంద్రారెడ్డి

తెలుగు కావి

కాకతీయ విశ్వవిద్యాలయం

వరంగల్-506 001

జా ఘ వా - వి ర దౌ సి

—పి. అజయ్, (ఎం. ఫిల్)

సాహిత్య పీఠం

ఆధునిక యుగంలో సంప్రదాయ సాహిత్య కవుల్లో జాషువా
 ఒకరు. ఆయన ఎన్నో కావ్యాలూ, ఖండకావ్యాలూ, జీవిత
 చరిత్రలూ వ్రాశారు. వారి కవిత్వానికి రాళ్ళూ, రప్పలూ,
 గుట్టలూ, స్మశానాలే ప్రేరేపకాలుగా కనిపిస్తున్నాయి. నిజ జీవి
 తంలో ఎన్నో ఒడుదుడుకులెదుర్కొన్నారు. ఒక సందర్భంలో
 తను నమ్ముకన్న క్రైస్తవం నుండి కూడా వెలికి గురయ్యాడు.
 అందుకే ననుకుంటా “నన్ను వెలివేసిన సఘంపై కాదు దాని
 విధానంపైనే నా ద్వేషమంతా” అంటారు జాషువా.
 అనాపృష్టము, గాలినానలూ గతిస్మృతులైనాయి. కవితా
 సుక్షేత్రంలో మేలిమి పెరిచిన పండించారు. ఒక సందర్భంలో
 తన జీవితాన్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంటూ “వడగాడ్చు నా జీవితమైతే
 వెన్నెల నా కవిత్వం” అంటారు.

అట్టి జాషువా కాలం నుండి జాషువారిన కృతులలో “పిర
 దౌసి” ఒకటి దాన్ని గూర్చి స్పష్టంగా తెలుసుకుందాం.

ఈ దేశాన్ని పాలించిన రాజులలో ఎందరో రాజులు సాహితీ విపాసకలవారు గలరు ఎందరో కవిదిగ్గజాలను పోషిస్తూ వారి కవిత్వా రురాలకు పులికించి పరవశించేవారు. అట్టివారిని కన్న భారతావనిపై తురుష్కరాజైన గజనీ మహమ్మదు శి మార్లు దండెత్తి చిట్టచివరకు జయించి అందున్న బంగారు నాణెములు, లేతపచ్చలు, కురువిందమణులూ, మొలక వజ్రాలు మొదలైన సంపద లన్నింటినీ తన దేశమునకు పట్టా కొని పోవుటయే కాకుండా, హిందూ దేశమందున్న పుణ్యదేవ స్థానములను నేలమట్టము చేయించి, వాటిసానమున మసీదులను నిర్మించెను. “ఓవిగాంచనచోట కవిగాంచను” అనే నానుడి ప్రకారము ఎంతకాలములకునని చెబుతూ.

“భారతక్షోణి గల్లు దేశస్థలములు
చెరిగి గజనీపురాన మసీదులయ్యె
నిప్పటి మసీదులేరూప మెత్తిగలవా

కాలమెఱుగు, భారుణ్యమెఱుగు”-అన్న సందేశం వ్యక్త పడిచెను.

అతని పరాక్రమం కలకాలం నిలవాలన్న ఆశయంతో తన చరిత్ర వ్రాయుటకు ‘తూనుపట్టణం’ నుండి రిప్పించి, తన చరిత్ర వ్రాసినందుకు

“ఒక్కొక్క పద్దయంబున
కొక్కొక బంగారు చాచి యొసగెడిను ఓవీ
మక్కా మసీదు లోడని
వక్కాణించెన్ మహాసభామధ్యమునన్”

అని కవి పండిత సమక్షమున ప్రమాణము చేసెను.

రాజాజ్ఞ ప్రకారము ఆనాటినుండి పారసీక గ్రంథ భాండా రము నెల్లగదలించి తీయ తీయని పదములతోను, వ్యంగ్య వాచ్యార్థ మహాంభోనిధానంబు దరించి, ముత్యములు, రత్న ములు గూర్చినట్లును, మెలైన ఆలంకారములతోను, దిరిసె నపుంచూపు కిరిణి ముద్దులుగారు శయ్యావిలాసాలతోను, శాస నము లన్నియు పరికించి రాజచరిత్రకు ఏ మాత్రం లోటు

రాకూడదనే భావంతో “షానామా” అను గ్రంథరచనకు పూను కొనెను. ఆ విధంగా ప్రారంభించినా గ్రంథ రచన

“ముగ్ధమోహన సౌందర్య పూర్ణమైన
కృతిరమితోడ స్నేహభావమున మెలగి
ముప్పడేడులు సర్వాంగ పుష్టిమెరయ
గబ్బిము రిచించె పీర్దాసి విషవరుడు”

చిట్టి ముగించి రాజాస్థానమునకు గొంపోవగా మందహాస వాసిత ముఖమైన గజనీ, భీను కివిశేఖరా : మెల్లి సభాంతరస్థ పండితుల సమక్షమున పెరిపుణుని కోరిక.

“అనుమానం బినుమునలేని బృహదయులదై పెద్దయంభోధిని దినవానింబలె, హేషసముత్పత ర్తరిగాంచు కొరూహలం బున, లజ్జావతియై స్వయంవర సభాభూమిం ప్రవేశించు ము గ్గును బోగ్గొంముఁజరిపెట్టొని యాస్థానింబు దాయంబనెన్”

ఇటు కవి కావ్య కన్నియలో సభాప్రాంగణమున క్రొత్త పెళ్ళి కూతురు ఎలా పెళ్ళిపీటల దిగ్గొస్తుందో, క్రొత్తగ్రంథాన్ని జామనా పెళ్ళికుమార్తెగా తెలియజేస్తున్నాడు. మహా సభలో పండితుల మధ్య గ్రంథపఠనం జరిగిన అరువత అనుకున్న మాట ప్రకారం బహుమతి యిచ్చి పంపెను. అందులో బంగారు నాణెములకు బదులు వెండి నాణెములు ఉడగా పట్ట రాని దుఃఖంతో

“ఒక్కొక పద్దయంబునకు నొక్కొక నెత్తురుదొట్టు మేనిలో దక్కవగా రచించితి వృద్ధాశ్రమయ్యె కురీసుడైన రా జిక్కిరణిన్ మృషల్యలుకునే : కవితాముణ మీయకుండునే నిక్కిమెఱుంగినై తి గజనీసులతాను మహమ్మదగ్రణీ”

అని వాపోవుచు, అల్లాతోడని పల్కి బంగారు నాణెములకు బదులు వెండి నాణెములు యిచ్చిన సీవు దొంగవి. యిలా చేయడం వీచే పూర్వపదమున్న అల్లాకు సుఖమా : ఓ రాజా : సత్యవాక్యం ఎవ్వడైతే ఉల్లంఘింపచో యె నెరుచు, అంతే కాదు వాచే ధన్యుడు అలా పలు విధాలుగా నిష్ఠూరపు మాట్లాడిన విరదాపినై, గజనీ అగ్రహించి పట్టిపంపుడని భటులకు ఆజ్ఞా

పిస్తాడు. ఈ విషయాన్ని తెలుసుకన్న పిరదాసి సతీసమేతుడై
స్వగ్రామమైన తానుకట్టణమునకు బయలు దేరితాడు.

సుల్తాను చేసిన యీ దారుణమునకు దమ్మతత్పరుల
యీ రాజుకి పాపము పందెనాయేమి? కవిని వధింప తలంచి
నాదని వాళ్ళలో వాళ్ళు అనుకుంటూ ఉండేవారు.

“రాజు చలమీద కవి కప్పురంబు ఉల్లె
సుకవి చలమీద రాజు నిప్పులు వినె”

ఇక్కడ కప్పురము, నిప్పులు అనే పదార్థాలు రెండిన్నాయి.
కప్పురము ఉల్లెదనాన్ని యిస్తుంది మరియు ఉల్లెదనాన్ని
అంటే కవి చల గ్రంథం ద్వారా రాజుకి కీర్తిని సంపాదించి
పేడితే, రాజు అదే కవిపై తన ఉక్తోపాన్ని చూపిస్తున్నా
డన్నమాట “కృతి యొక చెమ్మలివలె శరీరము దుష్టమనా
రింప” అనుటలో కవియొక్క ఆవేదన కళ్ళెక్కుతుంది.
బ్రతికియు మువిఁగ్గు మహమ్మదు ఉడ్డ పుట్టె యిచ్చినా ?
తనలో తనే ప్రశ్నించుకుంటాడు పిచ్చిచాపి.

“ముత్యముల కిక్కడైన సముద్రమునను
చెక్కమారులు ముస్కలు వేసినాడ
భాగ్యహీనుడ ముత్యమువడయసయితి
వనధి, ననుమంగ నోరు చ్చినది తువకు”

అలా భావపడుతూ ఒక రద్యాని చునీమపై వ్రాస్తాడు వేకవనే
సమాజా చేయుటకు పచ్చే చిత్తులు ఆ పదార్థాన్ని ఉపయోగించు
వారి మేను జలవరించే అనుటలో కవిక్రమం లగ్న భావము
లభింపబడేటట్లుగా ఆలంకార పాండు ఆవేదనను తెలియజేయుచున్నది
పద్యము.

పిరదాసి రాజుకుల నుండి తప్పించుకొనుటకై అరణ్య
మార్గం ద్వారా బయలుదేరి

“అశడిరేయి భీకర కాననమున
బయన మొసరించు కవిరటుంబంబుననరపి
తారకా దివ్యనేత్ర పద్యములు విచ్చి
కాచి రక్షించుచుండె జగద్గురులు”

ప్రకృతి సౌందర్యమును జాబువా ఈశ్వరేచ్ఛగా చూపుతూ కవికి
దేవునిపై గల నమ్మకమును తెలియజేయుచున్నాడు. ఇదేకోవకు
చెందిన యింకొక పద్యము గమనించినచో

“విత్తనంబున మహావృక్షంబు నిమిడించి
సృష్టించి గాడిదీ చేయవడ,
కడుపుతో శిశువును గల్పించి పవినెలల్
మోయించి యూపిరి వోయువడ
సన్నక్తదరులకు సాక్షాత్కరించుము
నున్నచోటె రిగింపు కన్నవడ
పొటమ రింపక పులకె పులకె రుచులకు
పిం. గాని గులు వేయువడ

చెయవయిప్ప బుడమి సృష్టించి మాకిచ్చి
అనుభవించుడనుచు నానతిచ్చి
నిలవ పీడలేక నిచ్చిన కలవడ

కడుపునిండ నన్నుగన్నుల” — అని అనుటలో కవి
సృష్టిరహస్యమును ఆలోచింపజేయుచున్నాడు.

“ప్రకృతిలోని గిరిలూ, రురలూ, తరులూ, విరులూ, భావ
కవికి అనుభూతి లంఠల్ని మ్రోయించాయి. పీటివలననే
మతం నుండి చెరిచెయబడిన జాబువా కొంతకాలం ప్రకృతి
మీద బడితో కలసిందిరి. అని చెప్పింది అనే సమయం
కొండ, కోనా, చెట్లు, చేమ, పుట్ట, ఇతర జాబువాకి చిత్తులు
వరమే కాకుండా కవిలకు స్తోత్రాలయ్యాయి అయ్యింది.
అర్థ గిరిలూ మురై న బ్రహ్మంబ విలాసుని కవనమును అవ
గతం చేయక పుట్టే దిచ్చిచాపి సాగించిన సుఖదుఃఖసుఖవము
సంబంధమైన జీవ ప్రస్థానమునకు ఒక గమ్యం కనిపిస్తుంది.
ప్రకృతిలో అలలీనమైన అనంతశక్తి ఒక పట్టుగొమ్మగా
వజ్రపదంగా భావించింది జాబువ అనంతమైన ఈశ్వరసృష్టిని
దర్శించడానికి ప్రకృతిని ఒక దర్పణంగా సంభావించిన ఉత్తమ
భావకవుల పంక్తిలో అధివసంపగిలిగినాడు

మహమ్మదు సామంతరాజులు పేయు హితోపదేశమువలన
కాంతి వహించి, కవిజుజము తీర్చుకొనదలచి, ఒకనాడు అరు
వదివేల దిన్నారములను భటులద్వారా కవికి పంపించెను. కాని
ప్రయోజనము లేకపోయింది. దుర్భరమైన జీవితమును గడుపు
తున్న పిరదొపికి తన కుమార్తె సపర్యలు చేయుచుండగా
తనువు చాలించెను. గజనీ పంపిన బంగారు నాణెములను
పిరదొపి కుమార్తెను పరిగ్రహింపుమని ప్రార్థించెను.

“ఇది నాచంద్రిని కష్టపెట్టిన శరణీస్వాసతేయంబు ము
ట్టుదనా, నాజనకుండు కంటచడిచెట్టన్ స్వర్గమందుండి. నా
ముది లండన్ దయతోడ నేలిన నవాబుండైన మీస్వామికిన్
బదిలేలంజలు లందు బల్కడని బాష్పస్వన్న దుఃఖాస్యయై”

అణిముత్యంలాంటి ఈ పద్యం చదివినపాతకుడూ, విన్నసాహితీ
పిపాసీ కంటచడి చెట్టుకుండా ఉండడనడంలో ఆశ్చర్యంలేదు.
జరిగిన సంగతంతా భటులద్వారా తెలుసుకున్న గజనీ తన అవి
వేకమునకు కవి కీర్తి శేషుడై తనుట అరని హృదయము పరిపరి
విధాల పలపించింది. చేతులు కాలిన పిదప అకుమారునిన్నచో
ఫలితమేముండును, లేను చేసిన అపరాధమును తీర్చుకొనటకు
కవికి ఇచ్చగలసిన ఛనముతో తూనువట్టమున పి దొసి పేరు
మీద సక్రములు కట్టించి లేన జుజము తీర్చుకొనెను. కవి
పేరు మీద కట్టిన ఆ కట్టడములు నేటి ఉన్నాయట శిథిల
రూపంలో

“దాని కై ఛిల్లములు నేడు గానఁ దాను
పాపసీమలు చూచి నిన్నురు నిడుగు
రట మహమ్మదు గారికి నుకలయంబు
నిండు సక్కర్తి కవికి నిలిచిపోయె”

యిందొకరికి కీర్తి, మరొకరికి అపకీర్తి దక్కినవి. ఇద్దరును
కాలగిచ్చమున కలసిపోయిరి. కాని మంచి చెడ్డలు మాత్రం
నిలుస్తాయనుటకు

“రాజు మరణించె నొకతార రాలిపోయె
కవియు మరణించెనొకతార గగనమెక్కె

రాజు జీవించె రాతి శిలలయందు

కవియు జీవించె ప్రజల నాల్కలందు”

ఈ మాటలన్న జాషువా ఎంతై నా చిరస్మరనీయుడు గదా !

—పులగం అజయ్

ఎం.వి., (ఎం.ఫిల్..)

సాహిత్యపీఠం

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

రాజమండ్రి ప్రాంగణం

బొమ్మూరు-531012

సి. నా. రె. మి నీ క త్వ యం

—పి. అజయ్, (ఎం.ఫిల్)

సాహిత్యపీఠం

అధునిక సాహిత్యంలో అనేక ప్రక్రియల్ని సృష్టించిన
పి. నారా చంద్రయ్య మీనీ కవితలు కూడా రాష్ట్రవ్యాప్తంగా నారా
యణచెట్టి మీనీ కవితల్ని పరిశీలింపబడ్డాయి. అలా మీనీ కవి
తంజే నేటి, దానిపుట్టుక, లక్షణాలు, మొదలైన వాటిని
గూర్చి తెలుసుకుందాం.

నేటి ప్రజలు బ్రతుకులో వేగానికి, యాంత్రిక జీవనానికి
అలవాటుపడ్డారు. అటువంటి వారికి ఎక్కువ సమయం వెచ్చించి
సాహిత్యాన్ని చదవటానికి తీరికతోపాటు అసక్తి కూడా లేదు.
ఈ సమయంలో “మీనీ సాహిత్యయాత్ర” వెలువడ్డాయి.
అవి సవలనవలిక, కథానిక, కవిత, మీనీ కవిత మొద
లైనవి ఈ విధంగా ఆవిర్భవించిన ఘనీకవి-ను చదవటానికి
పెద్ద సమయాన్ని వెచ్చించాల్సిన పనిలేదు. తక్కువ సమ
యంలో మీనీకవితను చదివి పాఠకులు అర్థం చేసుకోగలరు.
అంతేగాక మీనీకవిత పాఠకుల్ని ఆనందపరిచే ఆనందింప
జేస్తుంది.

మిసీ కవిత అనే పేరు వినగానే రెండంకాలు స్ఫురిస్తాయి 'మిసీ' అనే విశేషణం దాని అర్థానికి సంబంధించింది. 'కవిత' అనే విశేషణం దాని స్వభావానికి సంబంధించినదని స్ఫురిస్తుంది 'మిసీ కవిత' అంటే 'చిన్న కవి' అని అర్థం. చిన్న కవిత్వంలో చిన్న భావమే ఉంది. ఇట్లాంటి కవితలో అనంతరత్నాన్ని ఇవ్వవచ్చు మిసీ కవిత 1970 ప్రాంతం నుండి వెలువడుతున్నా. అవొక వెల్లువగా రావడం 1975 ప్రాంతం నుండి జరిగింది.

ఒకే ఒక్క భావాన్ని సాధ్యమైనంత శక్తిమంతంగా హృదయంలో ముద్రపడేటట్లు ధ్వని పూర్వకంగా చెప్పడానికి సాధ్యమే ప్రక్రియ 'మిసీ కవిత' అని నిర్వచించొచ్చు.

అంతేకాక "నున్న మైన భావతో నుండి మైన భావ వ్యక్తీకరణతో సామానుని మనస్సుకు హత్తుకునేటట్లు చేసే వ్యంగ్య లక్షణం ఉన్న ప్రక్రియ 'మిసీ కవిత' అని కూడా నిర్వచించొచ్చు.

కవి తను పొందిన మెరుపు తీసుకుంటే ఉత్తేజకరమైన అనుభూతిని సాధ్యమైనంత తక్కువ ఎడలలో ధ్వని పూర్వకంగా అలోచనలు రేకెత్తించే విధంగా అందించడమే 'మిసీ కవిత'

ఇంత లక్షణాల విషయానికొస్తే

1. సంక్షిప్తత :- భావప్రకటన కోసం సాధ్యమైనంత అల్పస్థ సంఖ్యలో పదాలు తూచి తూచి వాడబడటం
2. ధ్వని :- గోరింప వ్యక్తంచేసి వ్యక్త విషయం మీద కొండం అపగాహన తృటిలో కల్గించడం. సడెన్ అనే పదానికి సరిపోయే పదం ధ్వని.
3. వ్యవహారిక భాష :- మామూలుగా చదువుకున్న ప్రజలు నిత్య జీవితంలో వ్యవహరించే వ్యవహారిక భాష ఉలిగిఉండటం.
4. వ్యక్తీకరణలో సూటిదనం.
5. సస్య బంధుర శైలి :- కవివాడిన ఏ : దాన్నయినా తీసి పేయటానికిగాని, లేదా అలా తీసివేసి వేరేపదంతో పూరించడానికి

గాని. లేదా అవనంగామరోనూతనపదంచేర్చటానికిగాని ఏ విధంగానూ అవకాశమివ్వని సరికొత్త బిగింపు సవ్యబంధురశైలి.

6. శీర్షిక :- కవితలో చెప్పిన మాటలుగాక భావ విశేషానుకూలమై వుండేట్లు నూతన పదాలతో శీర్షికలు నిర్ణయంపడటం మిసీ కవిత ప్రత్యేక లక్షణం.

7. క్రొత్తదనం :- ఇరర కవులు చెప్పిన ఉపమానాలు కాక భావంతో క్రొత్తదనం ఉండటం.

8. శ్లేష :- ఒకే రకం పదాన్నో పదిలంచాన్నో ఒకే కవితలో కన్నాళ్లలో సుయోగించడం మిసీకవితా లక్షణం

9. బహుళార్థ సాధక కవిత :- వ్యక్తుల ఆధిరుపిల్లిబట్టి. ఆశయాల్నిబట్టి అనేక అర్థాలు చెప్పబడే బహుళార్థ సాధక కవిత.

10. భావ గాంభీర్యం :- కవిత రాద్దీగా వివిస్తున్నా. ఆలోచించే బహుళములకు ఎంతో గాంభీర్య భావాన్ని స్ఫురించేట్లు ఉండటం. అలాగా ఆలోచించే రాద్దీ భావం మరలొకరుగా ద్యోతకమై పాతకుడికి అనందానుభూతిని కలిగిస్తుంది.

11. చమత్కారం :- చివటం ప్రారంభించి ముగించే రోచన పాతకుడి హృదయం స్పందించి.

12. విరుపులు :- కొన్ని మిసీ కవితలు భాగాలు భాగాలుగా భావానుసారం విడిగా వ్యక్తం చేయబడి రెండింటి కలియకపో నుండి శీర్షికను ఉపగా చేయకొని విషయాన్ని బలంగా ధ్వనిస్తాయి.

13. ముగింపు :- చరణం నుండి చివరానికి సాగిపోతున్నప్పుడు అందుతున్న అపగాహన తుపి చరణంవారి పచ్చేరికి ఒక అనూహ్యమైన మెరుపు పిచిత్రంగాతిరిగి ఆ మెలిక మెరుపులో మెరుపు విరుపుతో జిగేలు మనిపిస్తుంది.

ఈ లక్షణాలన్నీ ఆన్ని కవితల్లోనూ ఉన్నాయని చెప్పడం కాదు అన్ని లక్షణాలూ పుండనవసరంలేదు. ఇందులో ఏ కొన్నిన్నా అది మిసీ కవులే అవుతుంది.

ఎవరెంత వ్యతిరేకించినా, కావనార్థాలు పెట్టినా మిసీ కవిత వచన కవిత యౌవన రూపమై చూసుకుపోతుంది రోజు రోజు ప్రజాచరణ అధికంగా సాధిస్తుంది.

మినీ కవితను ఎల్లోరా మెరుపు కవిత (Flash Poetry) అని, రావి రంగారావు 'మైక్రో కవిత' (Micro Poetry) అని అంటే, పినారె 'సౌదామినీ కవిత' అంటారు. 'రెక్కలు' అనే కవితా సంపుటిలో.

అంతేకాక మినీ కవితను గూర్చి

"మినీ కవిత ఆయుస్సు

మెరువంట

కాని అది ప్రసరిస్తుంది

కాలమంత" — అని అంటారు.

ఇక నారాయణరెడ్డి మినీ కవిత్యం విషయాని కొద్దాం. మినీ కవితా లక్షణాల్ని ఒకోదాని గురించి పరిశీలిద్దాం. సంక్షిప్తత :- ఆకాశం కూన్యమంటా రేడుటి

సవాలక్ష సంతానం

తెల్లపంది పిల్లలా తెగపోర్లుతూవుంటే"

ఇందులో నారాయణరెడ్డి జనాభా సమస్య గూర్చి చెబుతారు. రోజు రోజుకీ పెరుగుతున్న జనాభావలన కొన్నాళ్ళకి ఆకాశంలో కూడా చోటు ఉండదని కావచ్చు లేక ఆకాశంలో వున్న నక్షత్రాల్ని తెల్లపంది పిల్లల్లో పోల్చటం కావచ్చు.

"అకస్మాత్తుగా కరెంటు అగిపోతే

హడావిడిగా వెలిగించే

కొవ్వొత్తులే చుక్కలు"

ఇందులో పగలంతా చుక్కలు కనపడవు. కానీ చీటి పడే సరికి ఆకస్మాత్తుగా ప్రత్యక్షమౌతాయి చుక్కలు. ఇందులో పగల్ని కరెంటుతో పోల్చారు పినారె.

ధ్వని :- "ఎగిరిపో

ఆకాశం నెత్తిలో కి

నేలలో దిగిన

వేళ్ళు మాత్రం పదిలం"

మనిషిని ఎత్తుకు (ఉన్నతమైన వ్యక్తిగా) ఎదగమని కోరుతూ నేలను మాత్రం పడవొడ్డంటాడు.

దమత్కారం :- "రాత్రింటికి గూర్తా—చంద్రుడు
తెల్లారగినే సూర్యునికి సలాం చేసి

వెళ్ళిపోతాడు తన పగటి గూటికి

చంద్రుడు సూర్యునికి సలాం చేయడమన్నది దమత్కారంగా వుంది.

పినారె, కులమతాల కఠీతుడు. అందుకే అంటాడు.

"అసహ్యమందీ నాకు

కులమన్నా మతమన్నా

ప్రాంతీయమన్నా

అయినా గురువుగానూ

మన వాళ్ళని బొత్తిగా

అణిచేస్తున్నారు చూడండి"

"పణికే చేర్చోగినే అగ్గిపుల్ల

వెలుగుతుంది గానీ వెలిగించదు

జడిసే కాళ్ళతో కదిలే ఉద్యమం

నడుస్తుంది గానీ నడిపించదు"

భయమన్నది లేకుండా ఏ పని చేసినా, అది ఫలితాన్ని సుందని లేకుంటే అదిచేయడం దండగంటాడు పినారె. ఈ కవితలో.

"కుట్రాళ్ళొస్తున్నారు చూడండి

కొత్త గొంతుల్ని ఎగరేసుకుంటూ

పరమ శృద్ధులూ తప్పుకోండి

పాతకీర్తిని నెమరేసుకుంటూ"

ఈ కవితలో పినారె పండి పోయిన వాళ్ళని తప్పు కొని కొత్త రచయితలకు చోటివ్వమంటారు.

మంచు కరిగితే నీరవుతుంది

గొంతు కరిగితే మౌనై నట్టు

బొగ్గు రగిలితే నిప్పువుతుంది

గుండె రగిలితే పాడైనట్టు"

"చిగురు పలికితే చెట్టపురుంది

శువు పలికితే మనిషైనట్టు

చినుకు పెరిగితే జల్లవుతుంది
మనిషి పెరిగితే జనమైనట్టు”

పై కవిత్వలో మంచి కరిగి నీరై నట్టూ, గొంతు కరిగి మాటొకదని, బొగ్గు రిగిలి నిప్పై నట్టూ, గుండె రిగిలి పానాతుందని ఎ తో గొప్ప భావాన్ని పొదిగాడు పి నా రె అలాగే చిన్న మొక్కి ఎలా వృక్షమాతుందో, శిశువు పెరిగి మనిషై నట్టూగా చినుకు పెరిగి జల్లవునట్టు, మనిషి పెరిగి జనమౌతాడని చిక్కగా చెప్పాడు పి నా రె.

పినారె, తనకవిత్వంలో అనేక అన్యదేశాలు ప్రయోగించాడు.

“కన్నీళ్ళను మాలలుగా అల్లి
ఎవరికి మెళ్ళో వేయాలని
నేలలో నాడేయ వాటిని
పేలుతాయి టైం బాంబుల్లా”

“వ్యర్థం

కవిత్వాన్ని అరెస్టు చేసే ప్రయత్నం
వారెంటు జారీ చేసిన మరుక్షణం
పారిపోతుందది అడవుల్లోకి
పాటల్ని

తూటాల్లా తొడుక్కొని” — ఇటువంటి వితర్కం టైంబాంబులా అరెస్టు వారెంటు, వంటి అన్య దేశాల్ని ప్రయోగించాడు. అంతేకాక యంకా తూటాలు, కరెంటు, గూర్ఖా సలాం, ధర్మా, రాశీచార్జీ వంటి వాటిని తన కవిత్వంలో ప్రయోగించాడు.

ఏ విధంగా చూసినా పి నా రె అన్ని ప్రక్రియల్లోలాగే మిసీ కవిత్వంలోనూ తన విశిష్టతను చాటుకున్నాడు.

పులిగం అజయ్
ఎం. ఏ. (ఎం. ఫిల్)
సాహిత్య పీఠం
తెలంగా విశ్వవిద్యాలయం
రాజమండ్రి ప్రాంగణం
బొమ్మూరు-505012 124

జానపద సాహిత్యంలో శబ్దాలంకారాలు

దేవిశెట్టి శివరామక్రిష్ణ

శరీరంలో బాహ్య సౌందర్యాన్ని అంతరగుణ సౌందర్యాన్ని పరిశీలించినట్లే సాహిత్యంలో శబ్దాలంకార విధాన సౌందర్యాన్ని, అర్థాలంకార సౌందర్య విధానాన్ని పరిశీలించ వచ్చు. ఇప్పుడు జానపద సాహిత్యంలోని శబ్దాలంకారాల్ని పరిశీలిద్దాం.

“కావ్య కోభాకరాన్ ధర్మసంకారాన్ ప్రవక్షతే” అని కదా మన విశ్వాసం. అంకారాలు కావ్యానికి చోటను కలిగి స్తాయి శబ్దంచేత అలంకారాన్ని తూర్చటం, శబ్దార్థంచేత విశేషంగా విశేషంగా అంకారాన్ని తూడటం జరుగుతూ వచ్చింది. అలంకారాన్ని సహజమైన పువ్వుగా, శబ్దాలంకారాన్ని కాగితపు పువ్వుగా మన సాహిత్యవేత్తలు పరిగ్రహిస్తుంటారు. అర్థాలంకారానికి అనంతమైన గౌరవాన్నిస్తే మంచిచే, కాని శబ్దాలంకారానికి సైతం రగు స్థానాన్ని కల్పించినప్పుడే సాహిత్య విలువలు సమపాళ్ళలో వుండడం సముచితం. అర్థానికి మూలమైన శబ్దాన్ని తిరస్కరించడం శబ్దానికి అలంకారాల్లో రగు స్థానా నీయకుండుట సమంజసం కాదు. శబ్దాలంకారాలు మూడు అవి 1. అనుప్రాస, 2. యమకము, 3. ముక్తపదగ్రస్తము. అనుప్రాస చేకానుప్రాస, వృత్త్యనుప్రాస, లాటానుప్రాస అని మూడు విధాలు. అనుప్రాసలో ఒక అక్షరమో, అక్షర సముదాయమో, పదమో పదేపదే రావడమే ముఖ్యం. వాక్యానికి పద్యానికో, పదానికో చివరన వస్తే అది అంత్యనుప్రాస. ప్రాస స్థానంలో వరుసగా రెండక్షరాల ఆవృత్తి కలిగితే ద్విప్రాస. మూడక్షరాల ఆవృత్తి జరిగితే త్రిప్రాస.

చేకానుప్రాసాలంకారం :-

కొన్ని అక్షరాల సమూహం, లేక కొన్ని పదాలు పదే పదే రావడం చేకానుప్రాస. ‘చేకు’లనగా ప్రగల్భాలు, చతురులు

వాస్తవతత్వంతో పదాలకు పదేపదే కలిగిస్తూ చెప్పిన పాటలో గాని, పద్యంలోగాని, పదనంలోగాని, చేకూసుప్రాస చోటు చేసుకుంటుంది.

“గుంట బయలు కూడనే గోవుల్ల వల్ల
మెట్ట బయలు కూడనే మేకల చల్ల
అడివి బయలు కూడనే అవుల్ల సల్ల
కొమ్మ బయలు కూడనే గోవుల్ల సల్ల”

పై పల్లె పాటలోని నాలుగు పాదాల్లోనూ ‘బయలు కూడనే’ అనే అక్షరాలు. వుల్ల వల్ల అనే నాలుగక్షరాలు పదే పదే వచ్చాయి. కావున ఇది చేకూసుప్రాస. అట్లే ‘కట్టె కాని కట్టె-నీరు కట్టె’ ‘కాయ గాని కాయ - తరికాయ’ వానలుంటే పంటలు - లేకుంటే మంటలు ‘అడవివిజ్ఞానా తినేదోసికి, ఒక ఖిత్తిం లిత్తిమా’ వంటి ప్రయోగాల్లో చేకూసుప్రాస స్పష్టంగా కనుబడుతుంది.

వృత్త్యనుప్రాసాలంకారం :-

అనుప్రాసంలోని రెండో భేదం వృత్త్యనుప్రాస. ఒక వాక్యం నందు గాని, పద్యపాదం నందు గాని వచ్చిన అక్షరం ఏదో పదే ఆవృత్తి నందుట వృత్త్యనుప్రాస. చేకూసుప్రాసలో ఆవృత్తియైన పదం స్థానంలో యిక్కడ అక్షరం ఆవృత్తి అవుతుంది. కావున వృత్త్యనుప్రాస.

“రోకలెత్త లేను, రోకలెత్త లేను
జామంతి కడిమాల చేమెత్త లేను”

ఇందులో ‘రో’ మరియు ‘ను’ అక్షరాలు ఆవృత్తి నొందాయి.

“గటు మీనా కాలూ పెట్టి
గట్టిగా యేతాము కట్టెవట్టి
యెక్కి యెక్కిరా యేతామెయ్యా
బిరా పిలగా
పట్టురెక్కేరా కుట్టు వికిరే”

మొదలైన గేయ భాగాల్ని సైతం ఈ అలంకారం క్రింద గ్రహించవచ్చు.

లాటానుప్రాసాలంకారం :-

అనుప్రాసాలంకారంలోనే విభాగాలైన చేకూసుప్రాస, వృత్త్యనుప్రాసలు - కొన్ని పదాలో, అక్షరాలో ఆవృత్తి చెంది రూపొందాయి. మూడో భేదమైన లాటానుప్రాసం వానికంటే కన్నతల్లి కలది. వాక్యం చివర వచ్చిన పదం నామవాచకం గాని క్రియగాని వెనువెంటనే ఆవృత్తియై ఆ పద అర్థానికి ధృవత్వాన్ని నిశ్చితత్వాన్ని కలిగిస్తుంది. వచ్చిన పదం వెంటనే మరల వచ్చుట చేత ఇక్కడ పునరుక్తి దోషం రాదు.

ఉదా :- గమనిస్తే ఆ విషయం తెలుస్తుంది.

తల్లి కార్లకు మొక్కే తనయుండు, తనయుండు
తండ్రి సేవలు జేసే
తనయుండు, తనయుండు
దానధర్మం జేసే
ధనికుండు, ధనికుండు
కల్లలాడని వాడె
కరణుండు, కరణుండు

అంత్యాను ప్రాసాలంకారం :-

వాక్యం మధ్యలోనో, మొదటనో వచ్చిన అక్షరాలు, అక్షర సముదాయ పదాలు, ఆవృత్తి అయితే అవి చేక, లాట, వృత్తి అను ప్రాసలైనాయి. వాక్యం చివర్లో మాత్రమే ప్రాసలవలె పదాలు, ఆవృత్తి అయినపుడు అవి అంత్యానుప్రాస.

చన్నంపల్లి సాయిబు
సాయిబుకున్నది గిడ్డం
గడ్డానికున్నది గరిక
గుర్రమొచ్చి పెరక
లంలబమొత్తర పురక
ఇంటినగవొడ్డి
పొరుగుగారిరెడ్డి
కిరసనాబుడ్డి
జెట్టికున్నది పెడ్డి
కల్లకున్న గడ్డి

మొదటి గేయ పాదాంతంలో గరక, పెరక, వురక అనీ రెండో గేయ పాదాంతంలో దొడ్డి, రెడ్డి, బుడ్డి, పెడ్డి గెడ్డి అని అయీ గేయ భాగాలకు పరిమితంగా ప్రాసపదాలు వాడబడ్డాయి. వినసొంపుగా వుండి పాఠకుని, శ్రోతను ఆకర్షించి ఆ తర్వాత భావంలో మంచి ఆనందవర్పడం అంత్యప్రాస ఉద్దేశం.

యమకాలంకారం :-

అక్షర, శబ్ద ఆవృత్తి వల్ల అనుప్రాస అందలి భేదాలు రూపొందాయి. కాగా పదాలు అవృత్తియైనప్పుడు వాని అర్థంలో భేదమున్నా, సామాన్యమున్నా అక్కడ పట్టింపులేదు కాని యమకం ఆ విధంగా కాక పదాలవృత్తియైనప్పుడు అర్థ భేదము నొంది యుండుట వల్ల యిది అనుప్రాస అయినప్పటికిని యమ కంగా పిలువబడుతుంది. అర్థ భేదంతో పదాల ఆవృత్తి పదాల ఆవృత్తి యమకాలంకారానికి లక్షణం.

“ఏం గొనేటట్టు లేదు

ఏం దినేటట్టు లేదు

.....

శెక్కర దర జాడంగనే

శెక్కరొచ్చి పడితి.....

శెక్కర, శెక్కర్, పదావృత్తి భేదంతో, రెండో పద మైన శెక్కర్ కు అర్థం చెక్కర్ అనే హిందుస్థానీ పదానికి స్పృహ తప్పి పడిపోవుట. పాపం! బీదవాడైన జానపదుని అవేదన్ను తెలిపే గేయ భాగం యిది. విపరీతంగా ఆక్రమంగా పెరుగుతున్న నిత్యావసర వస్తువుల ధరలను జూచి వెలియిచ్చిన అసమ్మతి యిది.

“యాడికి ననుదోలబోకు

యెక్కనం మాటలాడబోకు దొరో

.....

తోట కావలున్న తెలుగు రాజిగాడు

పండు యిస్తనని పండుమనె దొరో!”

రెండో శబ్దమైన ‘పండు’ కు యిదటి అర్థం వ్యభిచరించమనుట.

ముక్తపదగ్రస్తాలంకారం :-

ముక్త.పవ.గ్రస్తం. విడిచిన పదాన్ని మరల గ్రహించుట ఒక వాక్యం చిరనున్న పదాన్ని దానితర్వాత ప్రారంభ మయ్యే వాక్యానికి మొదటి పదంగా గ్రహించడమే ముక్తపద గ్రస్తం.

“కాళ్ళ గజ్జె కంకాళమ్మ

వేగు చక్క వెలగా మొగ్గా

మొగ్గకాదు మోడుగ నీరు

నీరుకాదు నిమ్మల వాయ”

పై గేయం రెండో పాదం ‘మొగ్గ’ తో ముగిసింది. అదే పదాన్ని మొదటిగా గ్రహించి మూడో పదం ప్రారంభ మైంది. ఇక అదే వరుస.

పాదాంతంన కంటె మొదటి పదాన్ని గ్రహించు.

ముక్తపదగ్రస్తానికి ఉదా :-

“పన్నెండు గుఱ్ఱాల బగ్గిపోతాంది

బగ్గితో మ్యానత్త బిడ్డ పోతాంది

బిడ్డతో బిందెడు నీళ్ళు పోతున్నాయి.

నీళ్ళతో నీలంచు చీర పోతాంది.

ఈ విధంగా జానపద సాహిత్యంలోని శబ్దాలంకారాల్ని పరిశీలించడమైనది.

దేవరెడ్డి శివరామక్రిష్ణ ఎం. ఏ.

పురుషోత్తమ పట్నం (పోస్టు)

చిలకలూరిపేట (తాలూకా)

గుంటూరు (జిల్లా)

(2 వ పేజీ తరువాయి)

పడుచులు పెద్దలు - బాలింతరాండ్రు
కొడుకులు కోడండ్రు - కూతులల్లాండ్రు
తోతొక్కులాడుచు - ద్రోవ క్రిక్కిరిసి
చనిరి యాదపులంత-సంత్రమమునను" ....

ఈ వర్ణన వలన అనాడు వనమహోత్సవమునందు ప్రజలకు ఎంత ఆనందముందెడిదో తెలుస్తుంది.

2. నాయకుని వర్ణన :- తిమ్మక్క తన రచనలో అర్జనుని ఈ క్రింది విధంగా వర్ణించింది.

సుభద్ర అర్జనుని గూర్చి యతిని అడిగినపుడు అర్జనుని చక్కదనము ఈ విధంగా వర్ణించింది.

"ఎగు భుజంబులవాడు-మృగరాజు నడుము
నడచి పుచ్చుకొను - నన్నెడుము గలవాడు
గరగరని వాడు - చక్కనివాడు నడు
గొప్ప కన్నులవాడు - కోడండ గుణికి
గొంకంబులొ - బాహు లమరినవాడు
వెన్నున మచ్చగల - విభవంబువాడు
చిగురొత్తు చంద్రికా-చెలగుపాదములు" అని వర్ణించింది.

3. యుద్ధ వర్ణన :- సుభద్రను రథం మీద తీసుకు వెళుతున్న అర్జనుడు ప్రవరసేనుడు, కృతవర్మలతో చేసిన యుద్ధం ఎట్లు చిన తీరు ....

"రథమునునుచుకొని - రమణీనపుడు
పోయేటి వేళలో - పురిగాచియున్న
ప్రవరసేనుడు - కంతవర్మయాదిగను
శౌర్యమున నానవ్య - సాచినడుప.....

పాలతి నీ వెత్తుకొని - పోయితివేని
బలానార సమ్ముల - బడవేతుమనిరి
పునగిరి తటుల - నందనవనంబునను

క్రిసి బాణములు - క్రిక్కిరియనేసె
రమణీ సుభద్ర - సారధ్యము చేయ
అమరేంద్రనందను - డా సమయమున
కడు కోపమున దన - కాండముల చేత
చెనకి వారలనెల్ల-ఓనాకుజేసె" .... ఈ విధంగా యుద్ధం వర్ణించడం జరిగింది.

4. నాయక వర్ణన :- సుభద్ర యొక్క అలంకారములను తిమ్మక్క ఈ విధంగా వర్ణించింది.

నొడ్డాణమును బెట్టె - నూగాడుమొలను
బిళ్ళ మొలనూళ్ళు - బిగిని మోయగను
ఘంటల మొలనూళ్ళు - ఘల్లన మొరయ
కంఠహారములు - కౌస్తుభమణులు
శ్రీకారములతోడ - చెలగాడు చెవుల
కమలాక్షి పంజుల - కమ్మల పెట్టె
సొమ్ములన్ని మీద శోభిల్లనట్టి
మూడు వేలు జేయు-ముక్కెటపెట్టె" .... ఇలా వర్ణించడం జరిగింది.

మూడువేలు జేయు ముక్కెట అనేది క్రొత్త ప్రయోగం అనాటి ప్రేమకు ముక్కెటపై ఉండే అభిమానం ఇందు ప్రకటించింది.

రసపోషణ :- "వాక్యమే రసాత్మకమ్ కావ్యమ్" అన్నాడు విద్యానాథుడు. కావ్యంలో రసము ఆత్మంత ప్రధానమైనది. తిమ్మక్క రచనలో ఎక్కువగా శృంగార, వీర రసాలు చోటు చేసుకున్నాయి.

1. శృంగార రసం :- సుభద్రార్జునుల సరస సంభాషణలలో శృంగార రసం పోషింపబడింది.

"పడుచుదనముననే - పలుకు పల్కాలను
మనసులో నుంతువా - నను రాజముషిని
అను మాటలు విని - యర్థాంతరములు
లేమలో భావించి - లేనప్పు నవ్వె

కామతంత్ర రహస్యములు . పుష్పించె
చక్కని ముఖపద్మ . సారస్వతమెందె
చక్కని నెమ్మని . విగి విచారించె" ....
ఇంకా
పాదసకు మా సుతద్రువ పొద్దు
కోరిన మను గాన . చూచు చేయిన.....

సుభద్రతో ద్రోపడి.....

నాల్గొంతు రిక్తి . మేల్లొంతు
మట్టమిది పలె నీవు . లేటిలో నువతి
అనుచు నుద్రను . అతిశయోక్తి
విజయని హస్తున . పేద్యతోనుంచె
తలుపులు మూసుకొని . తమటి చే తెంచె
నిట్టి తనమున . నెలక చే పట్టి
అట్లుకమ్మ . నొకటమునుని తెచ్చె
గొయ్యలని కొరికిన . గొయ్యలను నునచి
దొన్నడెచ్చె చండి . కొరికి జిచ్చె
.....

అటు మెనులుబొంగె . ఇ దంతులకు

తలుపులు బిరికించె. తెంతకుంబంతి" ఈ విధంగా
చాలా పోల్ల కృతాంత చిసం పోడింపబడింది.

ప్రవేశమేనుకు. వృత్తపద్ధతితో అర్చినుడు. యద్దిన చే
నపుడు పేర తనం పో పుడింది

ఈ విషయకో తిమ్మల . అలాటి సాంఘిక. అర్చి.
సామాజిక పరిస్థితులను విశ్లేషించి కటికంగా వర్ణించింది.

అహార పదార్థాలు . యాదవులు వనమహోత్సవానికి వెళ్ళు
నపుడు ఆ కాలంలో ఉన్న పండితులు అన్నంటిని తిమ్మక్క
ఇంది పోలమరినది. పిటెల్ల కుడుములు. పాయసన్నాలు
ఉండ్రాళ్ళు. మండికలు ముగ్గుల పిండ్లవంటలు పేర్కొంది.

2. సుభద్రచేసిన చొమ్మల పెళ్ళిసబ్బతి ఆకాలంలో ధోమ్మలకు
పెళ్ళిళ్ళు చేసేవారని తెలుస్తుంది. చొమ్మలకు జీని పట్టాలు. వం
ద్రక్రాపులు కట్టి పెళ్ళి జరిపించెను.

అనాడు స్త్రీలు కడియాల. హారాలు. అందెలు మొ॥
అభరణాలు ధరించేవారు. ఇంకా గొట్టిగి నీళ్ళతో స్నానం చేసే
వారు. ముఖ్యంగా మూడుచేరజేయు ముక్కులు వెట్టుకొనే వారని
తెలుస్తుంది.

పెళ్ళితంతు వివరంగా తెలియజేసింది. అలాగే పెళ్ళి
యిన తరువాత రిచ్చాలు కానుకలు ఇచ్చేవారని. కోరినం ఏర్పా
డు చేసేవారని తెలుస్తుంది. సుభద్రకు శ్రీరృష్ట బలరాములు
ఆనెక గుర్రాలు. కదాలు, ఏనుగులు కానుకగా ఇచ్చారు. అన్ని
టిని మించి మెచ్చినదగింది వివాహానంతరం వదివును అత్త
వారింటికి పంపుతూ జరిపే అప్పగించల వద్దతి. సుభద్ర
అత్తవారింటి పంపుతూ రుక్మిణి అమ్మకు బుద్ధులు చెపుతుంది.

"వనువిచ్చినాదని . నఖియలో నీవు

పలుమారులకు నెట్లు . పాలు పడవెద్దు
పొలతి నమ్మగిరాడు . పురుషుల నెవుడు
వలురీతి గొప్పన . రృక్షులై యుండు
కొంపకి గొప్పతు . చూర్మితో నుండు
వంచన సేయకు . వనిత మెప్పును....అనుచు

హితబాధ చేస్తుంది. పురుషులను కృష్ణసర్పాలుగా పోల్చడం
జరిగింది.

ఈ విధంగా సుభద్రాకళ్యాణం సాభాగ్యం. సౌభూమార్యం
రిచుణ్ణియం ప్రతిదిండించినట్లుగా కవయిత్రి మనోహరంగా
వెంచి పోషించిన విరిమలైతోట ఈ సుభద్రాకళ్యాణపు పాట.

వివరంగా కవయిత్రి పరిశ్రమి కూడా తెలిపింది :-

1. పాప వాడినా విన్న
శ్రీహరి వాడికై . చేరువై యుండు
నానాట నాపములు . నాశనంచొను
అట్లు బంధిస్తాను వందగలరు
నష్ట సంతానములు . సమరూరగలపు....అని

పరిశ్రమి తెలిపింది.

తొలి తెలుగు కవయిత్రి రచించినటు వంటి ఈ రచన
తేనెలు జాలువారు అపురూపఫలం. అమృతం, అతిమనోహరం.

శ్రీమతి చాగంటి నాగరాజేశ్వరి

ఎం. ఏ. ప్రెసర్

సాహిత్య పీఠం

చొమ్మూరు

